„לייבלה" ווייספיש

הדיפלומט ממאה־שערים

„הנה הולך לייבלה וייספיש!" אמר אחד העוברים־ושבים ברחוב יפו, ירושלים, בהדפו את חברו וברמזו לעבר צעיר לבוש חליפה אפורה־מושנת, חבוש כובע שחור.

„וייספ ש? חשבת שהוא חצה את הקווים ונמצא אצל הערבים."

„הוא אומנם עשה זאת; אולם הוא הוחזר לירושלים. הוא ישב בבית־הסוהר, השתחרר, נסע לארצות־הברית, חזר לישראל רק לפני ימים מספר."

„מדוע, לכל השדים, הניחה לו הממשלה לחזור לארץ? אני לא הייתי מניח לו להתקרב אל גבולות ישראל, לאחר כל אשר הוא עולל."

„מדוע לא? הרי הוא אזרח ישראלי — כמוך וכמוני."

„לא! אני מקווה שאין הוא כמוך וכמוני!"

„מה אתה רוצה ממנו? הוא א־דיאליסט. לכל אדם יש זכות להאמין בכל אשר הוא רוצה. אצלנו מדינה דמוקראטית."

„יותר מדי דמוקראטית."

בין שני מחנות

אריה („לייבלה") ווייספיש נכנס לקפה ווינה, מקום שם היה על ו להפגש עם כתב העולם הזה, להשיב על כמה שאלות. וייספ ש לא התנגד כלל. גם הוא רצה לשאול כמה שאלות. הוא ברך את הכתב לשלום באידיש, הופתע בהיודע לו כי האיש אינו שולט בשפה.

„אינך צבר; באיזה שפות אתה שולט מלבד עברית? באנג־לית? מצויין, הבה ונדבר אנגלית."

ווייספיש חזר רק לפני זמן קצר מארצות־הברית, היה עדיין תחת רושם המתרחש בעולם הרחב, השונה לגמרי מן העולם שהוא הכיר בין חומות מאה־שערים. השפה האנגלית היתה חביבה עליו; אולם כעבור דקות מספר נאלץ הוא לעבור לשפה העברית: פשוט היה לו קל יותר להשיב ילעקוב אחר־שאלותיו של הכתב.

הוא התעניין בכתב במידה בלתי־רגילה, מיהר לשאול: „מדוע בחרת לעבוד כעתונאי? האם לא יכולת לעשות משהו יותר פרודוקטיבי? האם לא יכולת ללמוד? אין כוונתי לספ־רות או לפילוסופיה. כוונתי למשהו מעשי יותר: חקלאות. הנדסה, מכונאות, אפילו משפטים. אנו זקוקים לרופאים, לא לפילוסופים."

היו אלה דיבורים מוזרים, בפרט כשהם יצאו מפיו של קנאי דתי קיצוני כווייספיש. הוא ניחש את מחשבותיו של הכתב, הוסיף בחיוך מלוכסן:

„כן, זוהי הטראגדיה שלי. הישוב החדש חשב אותי לקנאי דתי, הישוב הישן האשים אותי בשאיפה לחידושים. שני הצדדים טעו. רציתי למזג את הישן עם החדש. לא היה לי מקום במחנה זה או אחר."

„האם משום כך חצית את הקווים אל השטח הערבי?"

„בערך. כאשר עברתי לשטח הירדני בבית־צפאפה, רציתי להגיע למצרים ולהפגש עם אישים מסויימים. אל תשאל אותי לזהותם; אבל אוכל לגלות לך שרציתי להחליף אתם דעות על בעיית בעיית פלשתינה. הירדנים לא הניחו לי להגיע למצרים. הם לקחו אותי לחקירה בעיר העתיקה. אחרי כן הע־בירו אותי לעמאן. שם נפגשתי עם שר החוץ לשעבר של ירדן, רוחי בני עבדול האדי, ושוחחתי אתו ארוכות."

„על מה שוחחתם?"

„על תוכנית המדינה הדו־לאומית של מאגנס. אולם אותה שעה כבר לא היתה התוכנית בת ביצוע. הערבים היו משוכ־נעים שהציונים באו להכניע אותם. היודע אתה שחברת הנו העתון היומי המצוטט ביותר בירדן?"

„הסבור אתה שיש עדיין אפשרות של פשרה בין היהודים לערבים?"

וייספיש נשא את עיניו כלפי התיקרה: „אללה באערף! אני עצמי סבור שכל עוד קיימות הציונות והלאומנות היהודית צרת־האופק, אין כל סיכויים לפשרה. הציונים אינם מסר־גלים לראות את העובדות כמות שהן."

„ואתה מסוגל לראות את העובדות כמות שהן?"

„עכשו אני מסוגל לראותן בבהירות. קודם לכן רק שי־ערת אותן. אנו מועט ם וחלשים; ואילו הערבים מרובים וחזקים. הם שונאים אותנו. הם מפורדים ומסוכסכים, והדבר היחידי שמאחד אותם הנו השנאה לציונים."

„האם משום שאנו חלשים והערבים חזקים, יצאו קבוצות דתיות מסויימות לעבר הקווים הערביים בירושלים, כשהן מניפות דגל לבן?"

וייספיש התרתח. „זה שקר וכזב. מעולם לא הנפנו דגל לבן. אמנם היהודים הדתיים הפגינו בהנהגת הרב עמרם בלוי ודרשו מן הסוכנות ה־יהודית להכריז על שביתת־נשק, להציל את עיר־הקודש; אבל לא היו כל דגלים לבנים. זהו שקר ציוני נוסף."

הוא התגעגע לישראל

וייספיש נשתתק ולגם מכוס התה בשאון. הוא נראה צעיר מגילו (32). פניו הצנומים־מאורכים היו מוקפים זקנקן דליל. מפעם לפעם היה הוא מתקן את מצב כובעו, או מסתיר את משקפיו ומנגב אותם. הוא קצר רואי עד מאוד.

וייספיש הכבוי בדרכו לבית־הסוהר
הציונים לא עשו צרות

„האם ישבת כל הזמן בעמאן?"

„לא, ישבתי במחנה צבאי, בקרבת עמאן. יכולתי לצאת ולבוא כרצוני, אולם לא ה־יה לי לאן ללכת. היה שם משעמם מאוד. הייתי מקבל את העתונים העבריים, יום או יומיים לאחר הופעתם. הערבים נהגו בי יפה."

„ואף על פי כן החזירו אותך לישראל?"

„איש לא החזיר אות־. ביקשתי לחזור. התגעגעתי הביתה. הערבים הפצירו בי שאשאר; אבל סירבתי בכל תוקף. הם לקחו אותי לרמאללה, העבירו אותי למשך ימים מספר לעיר העתיקה, ולבסוף מסרו אותי לידי השלטונות הישראליים."

„האם היית נתון תחת משמר כבד בעיר העתיקה?"

„לא. לא היה עלי כל משמר. רק לפני שהוחזרתי לישראל נקשרו עיני במטפחת. יכולתי להתהלך בירושלים כרצוני, אם כי אני משכנע שהערבים עקבו אחרי."

„האם ניצלת את ההזדמנות, כדי לבקר ליד הכותל המער־בי?"

„לא. לא עשיתי זאת, מתוך נימוקים דתיים."

„האם לא ביקרת ליד הכותל, מפני שהוא נמצא בידי הע־רבים?"

„אנא, אל תוסיף לשאול אותי על הכותל."

„מה דעתך על מעמד ירושלים?"

„ירושלמי הינה עיר הנצח."

„החושב אתה אותה לבירת ישראל?"

„היא בירת העולם כולו."

„היש לתת לה מעמד בינלאומי?"

„איני מוכן להשיב על השאלה."

„ואין זה חשוב בעיניך שהערבים יושבים במצודת־דוד?"

„מה ההבדל, אם יושבים שם ערבים או אנשי רחביה *?"

„כיצד ניסו הערבים לשכנע אותך להישאר?"

„הם אמרו לי שהציונים יעשו לי צרות, על שחציתי את

* רחביה, השכונה הירושלמית בה שוכנת צמרת ממשלת ישראל.

הרב עמרם כלוי
הדגל הלבן לא הנוף

אריה („לייבלה") ווייספיש
חייבי הלגיון לא שמרו

הקווים מרצוני הטוב; אולם אני ידעתי שלא אקבל כל עונש רציני. רציתי לשוב לישראל ולהמשיך בדרכי לאמריקה."

„כמה זמן ישבת במאסר בישראל?"

„כחצי שנה."

„כיצד קרה הדבר שהשלטונות הרשו לך לצאת לארצות־הברית?"

„משרד המשפטים והמשטרה הסכימו לשחרר אותי, אם אעזוב את הארץ. הסדר זה מצא חן בעיני. הם רצו להיפטר ממני; וגם אני רציתי להיפטר מהם."

„מה דעתך על בתי־המשפט שלנו?"

„השופטים א־נם אלא פקידי־ממשלה. כיצד יכולים הם לשפוט? יש לדם כוח. השוטרים שלהם יכולים להשליך איתי לבית־הסוהר; אבל משפטם איננו משפט־תורה."

ניו־יורק נפלאה!

פתע החל וייספ ש להתעצבן: „בוא, נלך לטייל. עלי לשוב הביתה. לווה אותי למאה שערים, ונשוחח בדרך. תוכל להש־ין את הפנקס שלך אל הקירות ולרשום רשימות."

בדרך דיבר אריה וייספיש על איטליה וספרד, בהן שהה בדרכו חזרה לישראל. אבל יותר מכל מצאה חן בעיניו ניו־יורק. הוא דיבר על הבניינים הענקיים, הרכבות, המעליות. הוא סיפר על ברודווי ועל הבניין הגבוה העשוי זכוכית ופלדה, בניין האומות המאוחדות.

„אמור לי אריה, הבאת במגע עם הערבים באו־מ?"

„אה, חיכיתי לשאלה זאת. יהיה עלי לאכזב אותך. לא אוכל להשיב על השאלה."

„הרי סופר שישבת עם נציגי הערבים כיוצאם לעניניו הי־הדים. מה מידת האמת בדבר?"

„איני מוכן להשיב על שאלתך. אוכל לומר לך רק ששהותי בבניין האו־מ איפשרה לי ללמוד דברים רבים על המתרחש בעולם."

הוא סירב להמשיך בשיחה, נעצר ליד חלון ראווה, התבונן בבגדי־הפאר אשר בתוכו נראה כי הישות אותם במחשבתו עם הבגדים אשר ראה בתלונות הראווה של ניו־יורק.

„זכור את דברי, אריה! יבוא יום ואפנוש בך בבגדים כאלה. תהיה מגולח וקצוץ־פיאות, ואוכל להכיר אותך רק לפי המשקפיים."

וייספיש פרץ בצחוק. הרעיון מצא חן בעיניו.

„אתם נמצאים בגיטו"

„אריה, מדוע אינך עוזב את הגיטו ויוצא לשאוף אוויר צח? הרי אדם כמוך מסוגל לעשות גדולות."

הוא נשתתק והחיוך נמחה מעל פניו.

„גיטו? אתם נמצאים בגיטו, לא אנחנו! אויר צח? אתם נדשמים אויר צח? וכי מהו עתידכם? אצלכם, לכל הגונב יו־תר, צפוי עתיד מזהיר יותר. לא, תודה. אוירנו טהור מא־וירכם."

„אבל אתה זכית לראות את העולם. יש לך שאיפות גדו־לות. כיצד תוכל לחזור לעיסוקיך הקודמים? מה עשית בעבר?"

„עבדתי בבית־מלאכה לתפילין. אכן, יהיה לי קשה לחזור לעבודה כזאת. איני יודע מה אעשה. נחכה ונראה. אם יהיה בידי סכום כסף מספיק, אתמסר לכתיבת־ספר. יש לי כמה זכרונות. אפשר שאשוב ואצא לחוץ־לארץ."

אשה צעירה עברה ברחוב. וייספיש ברך אותה לשלום; אולם היא לא השיבה לברכתו. הוא בא במבוכה, ניסה להסביר: „קרוב לוודאי שהיא לא הכירה אותי. לאחר הכל, הרי חלף זמן מה מאז התהלכתי ברחובות ירושלים."

הוא נראה עצוב במקצת.

„אריה, האם אתה נשוי?"

„לא. מעולם לא חשבתי על כך. הייתי טרוד מדי, אבל זה רעיון לא רע."

לפני שהשניים נפרדו לשלום, באחד ממבואות מאה־שערים הזמין את כתב העולם הזה לבוא לבקר אותו במאה שערים („אבל שלא תשכח לחבוש כובע"), אמר שלום, ונעלם בתוך אחת הסימטאות המרוצפות אבנים.